

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 10 Природничі науки (шифр і назва)	Дисципліни вільного вибору студента	
Модулів – 1	Спеціальність: <u>106 Географія</u> Освітня програма: <u>географія</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		3-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Реферат-доповідь на актуальну тему курсу (на вибір викладача)			
Загальна кількість годин – 90	5-й		
Тижневих годин для денної форми навчання: 6 аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		12 год.	
		Практичні, семінарські	
		18 год.	
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60 год.	
Індивідуальні завдання: _____ год.			
Вид контролю: екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання – **33%: 67%**

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни. Фізична географія України як наука полягає у формуванні

знань студентів про природу України, фізико-географічні особливості кожної із земних оболонку у межах території держави, найбільших природних комплексів суходолу та прилеглих морів. Значна увага у курсі приділяється наслідкам взаємодії людини і природи, природозаповідним об'єктам у межах території України.

Формування у майбутніх спеціалістів знань про фізико-географічні особливості території української держави в цілому та найбільшими одиницями фізико-географічного районування, об'єктами природо-заповідного фонду України.

Завданнями при вивченні курсу «Фізична географія України» є формування знань про фізико-географічні особливості території Української держави в цілому та найбільшими одиницями фізико-географічного районування, об'єктами природо-заповідного фонду України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- географічне положення Української держави та історію її географічних досліджень;
- загальні риси рельєфу, тектонічну будову території, залежність рельєфу від структурних елементів земної кори, які лежать в основі, загальні риси геологічної будови, особливості розвитку рельєфу, поширення докайнозойських та антропогенових відкладів;
- геоморфологічне районування України, особливості поширення паливних корисних копалин;
- особливості радіаційного режиму, атмосферної циркуляції, характерні риси основних метеорологічних елементів, просторові відмінності клімату території України;
- загальні особливості річок, озер та боліт, штучних водойм та підземних вод, характерні риси найбільших річок та озер;
- загальні риси рослинного та ґрунтового покриву, тваринного світу, природоохоронні об'єкти та фізико-географічне районування України;
- особливості природних територіальних комплексів суходолу та прилеглих морів.

вміти:

- характеризувати географічне положення, визначати географічні координати крайніх точок і географічного центру України;
- аналізувати тектонічні, геологічні, геоморфологічні карти, геологічні розрізи, карти четвертинних відкладів, встановлювати взаємозв'язки між літогенною основою і рельєфом, аналізувати вплив кліматичних чинників на протікання процесів в атмосфері, розподіл метеорологічних показників;
- характеризувати особливості гідрографічної сітки, озерні котловини, поширення ґрунтів, рослинного покриву, тваринного світу, природних комплексів, а також природо-заповідних об'єктів.

Компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

СК02. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

СК05. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

СК06. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

Результати навчання:

ПР03. Пояснювати особливості організації географічного простору.

ПР05. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПР06. Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук.

ПР10. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.

ПР15. Навички роботи із сучасною приладною базою та загальні й спеціалізовані методи роботи з географічними об'єктами, явищами та процесами в польових і лабораторних умовах, здійснювати аналіз й оцінку стану природних та природно-антропогенних геосистем для розвитку туризму.

ПР19. Оцінювати роль України в світі, знати і пояснювати особливості просторової організації природи, населення і господарства України.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет фізичної географії України. Географічне положення України та історія дослідження.

Регіональна фізична географія. Об'єкт, предмет і методи досліджень у фізичній географії. Географія України. Географічне положення України.

Географічні відомості про територію України у античних географів "повісті минулих літ", літописах. Перші карти України. Дослідження природних умов і природних ресурсів України у ХУІІІ-ХІХ ст.

Географічні дослідження України в ХХ ст. Роль у вивченні природи та господарства України В.Вернадського, П.Тутковського, С.Рудницького, Г.Висоцького, П.Погребняка, Б.Срезневського, В.Бондарчука, В.Кубійовича та ін.

Сучасні географічні дослідження. Українське географічне товариство.

Тема 2. Геолого-геоморфологічна будова України.

Орографія і гіпсометрія території держави. Орографія і гіпсометрія макроформ рельєфу. Розчленованість поверхні України.

Тектонічна будова. Відмінності у товщині та віку порід літосфери. Платформені області. Складчасті структури.

Геологічна карта України. Основні етапи дочетвертинної геологічної історії. Палеогеографія антропогену.

Геоморфологічна будова. Морфоструктурний рельєф. Скульптурні форми рельєфу. Геоморфологічні рівні рівнинно-платформеної частини. Ярусність рельєфу гірських регіонів України.

Різноманітність і багатство мінерально-сировинних ресурсів, їхній зв'язок із геологічною будовою. Закономірності поширення корисних копалин.

Паливні корисні копалини. Рудні корисні копалини. Нерудні корисні копалини.

Тема 3. Клімат України.

Кліматоутворюючі процеси. Радіаційні і циркуляційні фактори клімату кліматичних показників. Земна поверхня як кліматоутворюючий фактор.

Розподіл кліматичних показників. Температура повітря. Розподіл опадів. Вітровий режим.

Сезонність погодних умов. Кліматичні ресурси. Кліматичне районування. Несприятливі кліматичні процеси.

Тема 4. Поверхневі і підземні води України.

Загальні риси поверхневих вод. Загальні риси річкової системи України. Особливості найбільших річок.

Озера і озера-лимани. Водосховища, ставки та канали. Болота і підземні води. Екологічні проблеми внутрішніх вод.

Водні ресурси і водний баланс. Гідрологічне районування.

Тема 5. Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ. Несприятливі природні процеси та зміни природи

Загальні риси поширення ґрунтово-рослинного покриву. Основні типи ґрунтів.

Географія ґрунтового покриву.

Розвиток рослинного світу. Рослинний покрив. Основні рослинні угруповання.

Розвиток тваринного світу. Поширення фауни на території України

Несприятливі природні процеси. Зміна основних компонентів природного середовища під впливом діяльності людини.

Геоecологічна ситуація в Україні. Геосистемний моніторинг навколишнього природного середовища в Україні.

Природоохоронні території. Заповідники і природні національні парки. Геоecологічна мережа України.

Конструктивно-географічні засади раціонального природокористування.

Тема 6. Ландшафти і фізико-географічне районування

Зміни ландшафтів за історичний час. Класифікація ландшафтів та їх картографування.

Принципи і методи фізико-географічного районування.

Регіональні рівнинні ландшафтні структури

Зони мішаних хвойно-широколистяних і широколистяних лісів. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти.

Лісостепова зона. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти.

Степова зона. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти.

Українські Карпати.

Карпатська гірська країна та її складові частини. Загальні риси рельєфу Українських Карпат. Просторові відмінності природних комплексів.

Кримські гори

Загальні відомості і рельєф. Клімат і гідрографія. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Ландшафтна структура.

Природні комплекси морів

Чорне море. Азовське море. Значення і проблеми морів

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика природи Українських Карпат						
Тема 1. Регіональна фізична географія. Фізична географія України.	10	2	2			6
Тема 2. Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр України.	20	2	2			16
Тема 3. Клімат України	10	2	2			6
Тема 4. Поверхневі і підземні води України.	10	2	2			6
Тема 5. Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ. Неприятливі природні процеси та зміни природи	10	2	2			6
Тема 6. Ландшафти і фізико-географічне районування	30	2	8			20
Усього годин	90	12	18			60

5. Зміст лекційного матеріалу

№ з/п	Назва теми лекції	Зміст лекції
1.	Регіональна фізична географія. Фізична географія України.	Регіональна фізична географія. Об'єкт, предмет і методи досліджень у фізичній географії. Географія України. Географічне положення України. Географічні відомості про територію України у античних географів "повісті минулих літ", літописах. Перші карти України. Дослідження природних умов і природних ресурсів України у ХУІІІ-ХІХ ст. Географічні дослідження України в ХХ ст. Роль у вивченні природи та господарства України В.Вернадського, П.Тутковського, С.Рудницького, Г.Висоцького, П.Погребняка, Б.Срезневського, В.Бондарчука, В.Кубійовича та ін. Сучасні географічні дослідження. Українське географічне товариство.

2.	Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр України.	<p>Орографія і гіпсометрія території держави. Орографія і гіпсометрія макроформ рельєфу. Розчленованість поверхні України.</p> <p>Тектонічна будова. Відмінності у товщині та віку порід літосфери. Платформені області. Складчасті структури. Геологічна карта України. Основні етапи дочетвертинної геологічної історії. Палеогеографія антропогену.</p> <p>Геоморфологічна будова. Морфоструктурний рельєф. Скульптурні форми рельєфу. Геоморфологічні рівні рівнинно-платформеної частини. Ярусність рельєфу гірських регіонів України.</p> <p>Різноманітність і багатство мінерально-сировинних ресурсів, їхній зв'язок із геологічною будовою. Закономірності поширення корисних копалин.</p> <p>Паливні корисні копалини. Рудні корисні копалини. Нерудні корисні копалини.</p>
3.	Клімат України	<p>Кліматоутворюючі процеси. Радіаційні і циркуляційні фактори клімату кліматичних показників. Земна поверхня як кліматоутворюючий фактор.</p> <p>Розподіл кліматичних показників. Температура повітря. Розподіл опадів. Вітровий режим.</p> <p>Сезонність погодних умов. Кліматичні ресурси. Кліматичне районування. Неприятливі кліматичні процеси.</p>
4.	Поверхневі і підземні води України.	<p>Загальні риси поверхневих вод. Загальні риси річкової системи України. Особливості найбільших річок. Озера і озера-лимани. Водосховища, ставки та канали. Болота і підземні води. Екологічні проблеми внутрішніх вод.</p> <p>Водні ресурси і водний баланс. Гідрологічне районування.</p>
5.	Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ. Неприятливі природні процеси та зміни природи	<p>Загальні риси поширення ґрунтового-рослинного покриву. Основні типи ґрунтів. Географія ґрунтового покриву.</p> <p>Розвиток рослинного світу. Рослинний покрив. Основні рослинні угруповання.</p> <p>Розвиток тваринного світу. Поширення фауни на території України</p> <p>Неприятливі природні процеси. Зміна основних компонентів природного середовища під впливом діяльності людини.</p> <p>Геоecологічна ситуація в Україні. Геосистемний моніторинг навколишнього природного середовища в Україні.</p> <p>Природоохоронні території. Заповідники і природні національні парки. Геоecологічна мережа України.</p> <p>Конструктивно-географічні засади раціонального природокористування.</p>
6.	Ландшафти і фізико-географічне районування.	<p>Зміни ландшафтів за історичний час. Класифікація ландшафтів та їх картографування. Принципи і методи фізико-географічного районування.</p>

		<p>Зони мішаних хвойно-широколистяних і широколистяних лісів. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти.</p> <p>Лісостепова зона. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти.</p> <p>Степова зона. Розміщення, особливості клімату. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Районування і природо заповідні об'єкти.</p> <p>Карпатська гірська країна та її складові частини. Загальні риси рельєфу Українських Карпат. Просторові відмінності природних комплексів. Загальні відомості і рельєф. Клімат і гідрографія. Ґрунтово-рослинний покрив і тваринний світ. Ландшафтна структура.</p> <p>Чорне море. Азовське море. Значення і проблеми морів</p>
--	--	--

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Регіональна фізична географія. Фізична географія України.	2
2	Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр України.	2
3	Клімат України	2
4	Поверхневі і підземні води України.	2
5	Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ. Несприятливі природні процеси та зміни природи	2
6	Ландшафти і фізико-географічне районування.	2
7	Регіональні рівнинні ландшафтні структури	2
8	Українські Карпати	2
9	Кримські гори. Природні комплекси морів	2

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Регіональна фізична географія. Фізична географія України. <i>(Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, підготовку до семінарського заняття)</i>	6
2	Геолого-геоморфологічна будова і ресурси надр України. <i>(Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, підготовку до семінарського заняття)</i>	16
3	Клімат України <i>(Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, підготовку до семінарського заняття)</i>	6

4	Поверхневі і підземні води України. <i>(Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, підготовку до семінарського заняття)</i>	6
5	Ґрунтовий, рослинний покрив і тваринний світ. Неприятливі природні процеси та зміни природи. <i>(Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, підготовку до семінарського заняття)</i>	6
6	Ландшафти і фізико-географічне районування. <i>(Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу, підготовку до семінарського заняття)</i>	20

8. Індивідуальні завдання

9. Система поточного та підсумкового контролю результатів навчання

Екзамен (5 семестр)

Поточне тестування та контроль самостійної роботи			Екзаменаційна оцінка	Сума
Тестове опитування за лекційним матеріалом	Оцінки за усні відповіді	Індивідуальне завдання за вибором викладача		
30	10	10	50	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80 – 89	B	добре	
70 – 79	C		
60 – 69	D	задовільно	

50 – 59	Е		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

1. Атлас: Геологія і корисні копалини України. – К.: Такі справи, 2001. – 168 с
2. Гілецький Й.Р. Фізична географія України: Підручник для 8 класу. – Тернопіль, 2008.
3. Гілецький Й.Р. Фізична географія: збірник тестів./ Й.Р.Гілецький. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. — 366 с.
4. Гілецький Й.Р. Фізична географія: навчальні матеріали./ Й.Р.Гілецький. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. — 360 с.
5. Комплексний атлас України – К.: ДНВП«Картографія», 2005. – 96 с.
6. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України. – К.:“Знання” КОО, 2006. – 511 с.
7. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование / Маринич А.М., Пащенко В.М., Шищенко П.Г. – К.: Наук. думка, 1985. – 224 с.
8. Рельєф України. Навчальний посібник/ [Б.О. Вахрушев, І.П.Ковальчук, О.О.Комлев, Я.С.Кравчук, Е.Т.Палієнко, Г.І.Рудько, В.В.Стецюк]; За загальною редакцією В.В.Стецюка. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 688 с.
9. УСЕ Універсальний словник-енциклопедія / Гол. ред. ради чл.-кор. НАНУ М.Попович. Київ, «Ірина», 1999. – 1551 с.
10. Швєбс Г.І., Ігошин М.І. Каталог річок і водойм України. – Одеса, Астропринт, 2003. – 392.
11. <http://geoinfo.if.ua>.
12. <http://www.pzf.in.ua/index.php/zagalna-informatsiya-24>
1. <http://geo.pnpu.edu.ua/>